

e-ISSN: 2630-6417

International Journal Of Social,
Humanities And Administrative
Sciences (JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8
Issue: 50
Year: 2022
Pp: 445-449

Arrival
18 January 2022
Published
27 March 2022

Article ID
940
Article Serial Number
15

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.31589/JOSHA.5.940>

How to Cite This Article
Canatan, Y. (2022). "I.Dünya Savaşı Dönemlerinde Şark Meselesinin Uygulanması", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 8(50):445-449.

International Journal Of Social,
Humanities And Administrative Sciences
is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0
International License.

This journal is an open access, peer-
reviewed international journal.

I.Dünya Savaşı Dönemlerinde Şark Meselesinin Uygulanması

Implementation Of The Orient Question In The Periods Of The First World War I

Yaşar CANATAN

Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Artvin/Türkiye

ÖZET

I. Dünya Savaşı dönemlerinde Türk ordusu yedi ayrı cephede savaşmıştır. Bu söz konusu savaşları sırasıyla açıklamamız yerinde olur düşüncesindeyim. Kafkas cephesinde sadece Ruslarla, Galiçya'da Avusturya-Macaristan veAlmanya ile birlikte, Romanya cephesindeyine Ruslar, Bulgar ve Alman askerleri ile beraber Ruslar ve Romanyalılarla, Suriye cephesinde sadece Fransızlar ile, İngilizlerle Çanakkale'de az sayıda Alman askeri, İngiliz ve Fransız muhtelif askerlerle Hicaz ve Irak cephelerinde ise yine tek başına İngilizlerle yıllarca ve kahramanca savaşmıştır. Avrupa Hristiyan aleminin Şark Meselesi adını verdikleri mesele budur; bütün bunların hepsi şark meselesinininindedir. Musul'u, Balkanları, Selanik'i, Batum'u ve tüm Ortadoğu'yu kaybetmemizin altında Şark Meselesi projesi ve planı yatmaktadır.

Anahtar Kelimeler:I.Dünya Savaşı, Amiral Souchon, Şark, İttihat ve Terakki

ABSTRACT

Duringthe First World War, theTurkish army fought on seven differentfronts. I think it would be appropriateto explainthesewars in order. With the Russiansalone on the Caucasianfront, with Germany in Galicia, with Austria-Hungary together with the Russians, with the Bulgarian and Germansoldiers on the Romanianfront, with the Russians and the Romanians, on the Syrian front alone with the Fanless, with the British in Çanakkale with a few German soldiers, with the British and the Germansoldiers. The French fought with various soldiers on the Iraq and Hejazfronts, alone again, with the British foryearsandheroically. This is what the European Christian world calls the Eastern Question; all of these are within the orienta lissue; The Eastern Question Project and plan liebehindourloss of Mosul, theBalkans, Thessaloniki, Batumi,and the entire Middle East.

Keywords: World War I, AdmiralSouchon, Orient, Unionand Progress

1. GİRİŞ

28 Haziran 1914 tarihinde Bosna'nın Saray şehrinde aşırı ırkçı, milliyetçi bir Sırp öğrencinin ateş etmesi, gerçekte birbirini yok etmeye nicedir niyetlenmiş ve bu sebeple kutuplaşmış bulunan büyük "sanayi devletleri"ne kendi aralarındaki rekabetin son safhaya geçtiği bir dönemde verilmiş olan bir boğuşma parolası gibiydi.Çok üzücü olan bu hırslı rekabet, 1. derecede oldukça geniş, el değmemiş bir bakir ekonomik potansiyele sahip olan Türk ve İslam coğrafyasının ele geçirilmesi gayesinden vazgeçmemiştir.Hakikaten I.Dünya Savaşı'nın askeri nedenlerini müstemleke peşinde koşan, sanayide ileri mesafeler kat etmiş olan devletlerin, uluslararası politikalarında aramak gerekmektedir. Batı devletlerinin uyguladıkları Şark Meselesi Politikasındaki Bu yoğun mücadelede Hindistan'ı dünya kamuoyu önünde askeri güç kullanarak zorla işgal eden ve bunun için de "güneş batmayan Büyük Britanya İmparatorluğu" unvanı alan İngiltere tüm karşıtlarına karşı üstünlük elde etmiştir. Ancak İngilizlerin Hindistan'ı elde tutabilmesi için Akdeniz hâkimiyetinin güçlü olması gerekiyordu. İngiltere'nin,Kıbrıs, Malta ve Mısır'ı istila ederek buralara yerleşmesi böyle bir zorunluluktan meydana gelmiştir.Fakat bu doğrultuda bir başarı sağlayabilmesi, Suriye ve Irak da dahil olmak üzere Arap yarımadasınahükmetmeyi gerektirmekteydi. Bu bölge üstelik bundan böyle uluslararası politikada asıl hedef haline gelen petrol bakımından da son derece ilgi çekiciydi.Aslında İran petrollerinin işletme ayrıcalığı dahi elde etmiş olan İngiltere, özellikle Musul ve çevresine bazı arkeolojik kazılar yapmak bahanesi ile girerek Musul ve Kerkük'te zengin petrol kaynaklarının yerlerini öğrenmiştir.Bu arada yüzyıllardır Filistin bölgesini ele geçirmek emelleri olan Yahudiler, uluslararası arenada siyasi ve iktisadi yönlerde gayet etkili bir rol oynayabilecek hem gizli ve hem de güçlü bir kuvvet haline gelmiş bulunuyorlardı.Bu hususta en fazla tesir altına alabildikleri devlet ise İngiltere idi. Bu nedenle İngilizler'in petrolle ilgili iştahlarını kolayca tahrik ederek İngilizler Ortadoğu Bölgesi'nin Osmanlı idaresinden çıkarılması için çaba sarf etmeye ikna ettiler. Yahudilerin bunu tahakkuk ettirdikleri takdirde, ileride kurulabilecek küçük devletlerle yakın bir gelecekte hesaplaşmaktan bir sonuç alınabileceği gibi Filistin'i ele geçirme kolaylaşacaktır.Ve öyle de olmuştur. Aslında kuralları dahi uluslararası Siyonizm teşkilatına mensup olan İngilizlerin, Ortadoğu bölgesini işgal etmelerinden böyle bir sonucu olabilmesi için oldukça müsait bir zeminin hazırlanması olarak telakki edilmiştir. Böylelikle Filistin ve bununla beraber olarak da petrol meselesi dolayısıyla dünya Siyonizm'in Türk-İslam âlemine hileli bir sona doğru uğraşmakta olduğunu

anlamakta gecikmeyen Sultan II. Abdülhamid, 1889 senesinde çıkardığı bir İdare-i Şahane ile (kanunla) Musul ve çevresindeki Petrol bölgelerini Emlak-i Şahane haline getirerek sözünü ettiğimiz Musul ve civarındaki petrol bölgelerinin yabancılara toprak satışı intikalini önlemiştir (Musul Salnamesi,1325:96). Yine bu şekilde Filistin'de arazi satın almaya çalışan Yahudilerin, planlarını alabora ederek Filistin'e gönderdiği güvenilir insanlar arazisini satmak isteyen Araplardan, malının değerinin çok üstünde vererek hemen hemen Filistin arazisinin tamamını şahsi tapulu mülkü haline getirmiştir. Filistin “Çiftlikatı-ı Şahanesi” bu şekilde vücut bulmuş ve bu arazileri Yahudilere satışının önüne geçilmiş ve böylece bölgede arazi satışı önlenmiştir.

2. ABDÜLHAMİT’İN İNGİLİZLER’E KARŞI ALDIĞI ÖNLEMLER

24 Temmuz 1909 tarihinde Abdülhamit Han'ın emlak ihalesi olan petrol sahalarını ziraat ve ticaret vekâletlerine “bakanlıklarına” devreden İttihat ve Terakki Hükümeti Sultan Abdülhamid'in isabetli ve zamanında önlemler alarak, Türk ve Müslüman düşmanlarının emellerinin önüne koyduğu engelleri birer birer yıkıp, Ceziret’ülArab’ın Türkler ve hatta Müslüman Arapların elinden çıkmasına en önemli hamleleri yapmışlardır. Sultan II. Abdülhamid Han, bu sözünü ettiğimiz tedbirlerle de yetinmeyerek, İngiliz emellerine karşın o günün Almanya’sını çıkararak uluslararası yaptığı bu diploması yatağından başarılı bir surette yararlanma imkânları aramıştır. Bu amaçla Almanlara lütfettiği “Bağdat Demiryolu İmtiyazı”, İngilizler ve onlarla işbirliği halinde olan Ruslarla, Fransızları ciddi bir endişeye sevk etti ise daha sonra açıklayacağımız imkânları Almanlar hakkı ile kullanmamışlardır. Gerçekten Almanya'nın özellikle Bismarck'tan sonra, sanayi alanında, İngiltere'ye karşı açık bir şekilde ciddi bir rekabete kalkışmaya başladığı her haliyle görülüyordu.7 B, “Belgrad, Berlin, Bağdat, Budapeşte,Basra, Basforve Bombay” ile açıklanan “Şark’a Doğru” (NachOsten) uluslararası politikasını takip etmeye koyulmuştur. Sultan II. Abdülhamid Han, Almanların bu yeni siyasi akımları ile Alman Devleti'nin menfaatlerini olağanüstü bir seviyeye getirerek onları yeni Almanları, İngilizlerle karşı karşıya getirmiştir. Almanların bunun aracılığıyla elde ettikleri milli menfaatler, daha fazla demiryolu imtiyazları ile sınırlı oluyordu. Hatta çoğu kez bu, Sultan Abdülhamid'in belli bir sıkıntılı dönemi atlama için verdiği geçici bir taviz olmaktan ileri gidemiyordu. Mesela 1906 senesinde İngilizlerle bizim aramızda bir “Akabe Meselesi” (Kıcım,1971:153) çıkınca,Hicaz demiryolu imtiyazının verdiği Almanları fiilen kendi yanındaymış gibi göstererek, İngilizlere karşı takip ettiği Hilafet siyasetinin yeni ve etkili başarısını sağlayarak tehlikeyi bertaraf edince taahhütleri zamanında yerine getirilmediği bahanesi ile bu imtiyaz sözleşmesini iptal etmiştir.İngilizler, Sultan II.Abdülhamid Han'ın uyguladığı Hilafet politikasına karşı özellikle Arapları kullanmak amacıyla planlı bir şekilde Arap milliyetçiliğini tahrik etme yolunu seçmişlerdir. Bunun için Mısır ana üs olarak seçilmişti. İngilizler Mısır'ın Arap âlemindeki güçlü konumundan yararlanarak bir Arapçılık oluşumunun Mısır'ın Kahire şehrinde uluslararası bir İngiliz haber alma ajansı yoluyla güçlü bir merkez karargâhı kurmuştur. Önce Mısır halkı büyük Mısır hayaline kapılacak bunun Arap kavmiyetçiliğinden etkilenerek, diğer Arap ülkelerine de sirayet ettirilecektir. HakikatenMısır'ınpolitikasında bugün dahi o dönemdeki İngiliz propagandasının izlerini görmek mümkündür. Buna karşılık Sultan Abdülhamid'in panislamizm ismini alan mukavemet hareketine karşılık, bir İngiliz planı olarak “pan-egyption” politikası ortaya çıkartılmıştır. Söz konusu bu hareket Arap alemiyle Osmanlı hilafetinin arasını bozmak için Mısır, bir üs olarak seçilmiştir.İngiliz siyasi faaliyetlerine karşı ise Almanlar, Akdeniz'e bir donanma göndererek Musul petrolerine Kahire'den çok daha yakın olan İskenderun limanına yerleşmek istedilerse de hiçbir şekilde bunda İngilizlere karşı bir üstünlük sağlayamamışlardır (Danişmend,1972:351-355).

Aslında öteden beri İskenderun'a Ruslar göz koymuştur. Ancak 1904-1905 senesinde Japonya'ya karşı yaşadığı büyük yenilgi sonrasında donanmasının hatırı sayılır bir bölümünü kaybetmiş olan Rusya, henüz Ortadoğu meselelerin de ciddi bir varlık gösterme imkânına sahip değildi.Bu husustaki o günün tahminlerine göre de 1916 senesine kadar bu olanağa sahip olamayacaktı. Bundan dolayıdır ki İngilizler, Rusların fiilen savaşa hazır hale gelebileceklerini tahmin ettikleri 1916 yılına değin Almanları oyalamayı büyük bir ustalıkla başarmışlardır.FakatRusyaharbe hazır olmasından sonra,gerçek yüzü ortaya çıkacak ve Almanya'ya bu mücadelede “harp mi, inkiyad mı” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun sorulacağı zamana kadar bir taraftan Almanları oyalayan İngilizler, diğer başka bir taraftan da “Büyük Irak”tanferagat ederek, petrolsüz Musul ve Suriye petrolerinden cüzi bir pay ile Fransa'nın da gönlünü görüp onunla müttefik ve ortak hareket eder hale gelmişlerdir.Hâlbuki Almanlar İngiliz gayelerine karşı ciddi yoğun bir mücadeleye girişebilirlerdi. Çünkü tamamen petrol sahası içinden geçen Bağdat demiryolu imtiyazına sahiptiler.Ancak söz konusu bu İngiliz-Alman rekabetinin oyun kurucusu olan Sultan II.Abdülhamid'in bir kaç Makedon serserisi tarafından vahim bir ihtilal sonucunda hal edilmesiyle Almanlar, İngiliz oyunlarına kurban giderek bu imkanlara rağmen Irak petrolerini işleten şirketten %25 nispetinde bir hisse alarak ona razı olmak gibi bir hataya düşmüşlerdir (Rodhe,1932:70).

Oysa ki bu şirkette %50 hisse İngilizlerindi. Üstelik Musul petrolerini nakletmek için ciddi bir gelir kaynağı olan Bağdat demiryolundan yararlanabilmesini yok hükmüne getiren biranlaşma ile de İngilizler’eresmen boyun eğmişlerdir. Mevcutantlaşmayla Bağdat demiryolunun Basra vilayetinde denize kadar ulaştırılması hakkında feragat ettikleri gibi, İttihatçıların büyük bir basiretsizlikle onayladıkları “Kuveyt Emirliği” üzerindeki İngiliz himayesini de

kabul etmişlerdir. Tüm bunların üstüne bir de Almanlar.Bağdat, Basra arasındaki demiryolu hattının işletilmesine İngilizleri belirli bir oranda ortak ettikleri gibi Dicle ve Fırat nehirleri seyrüsefer şirketinin İngiliz idaresindeki faaliyetlerini kabul ederek, ayrıca İngilizler'e %20 pay vererek bu şirkete ortak kabul ettiler(Rodhe,1932:67).

3. I.DÜNYA SAVAŞI'NDA ALMAN-İNGİLİZ NÜFUZ MÜCADELESİ

Sanayi devletleri arasında uzun süredir şiddetli bir rekabet zaten vardı.Bu rekabetin göze çarpan en önemli iki devleti Almanya ve İngiltere idi. Gerçekten Alman tarihinin en önemli rolü olan Bismarck, Alman birliğini kurduktan sonra İngiltere'ye karşı adeta meydan okuyan bir tavır takınmıştı.İngilizlerin petrol ve Hindistan yolunun emniyeti politikasına bağlı olarak giriştikleri ve Osmanlı Devleti için ciddi rahatsız edici olan çeşitli faaliyetleri II.Sultan Abdülhamit Han'ı bu İngiliz Alman rekabetinden yararlanma yoluna sevk etmişti.Sanayide geri kalmış ve geri bırakılmış olan Osmanlı Devleti'nin önemini ancak uluslararası devlet politikasından yararlanmak suretiyle devam ettirebileceğini çok iyi bilen uluslararası siyasetin piri olan Abdülhamit Han Almanlara bu maksatla Bağdat demiryolu imtiyazını vermişti.Bu vesile ile bilhassa Irak ve çevresinde bu iki devleti birbirinin çıkarlarını gasp etmeye ciddi bir şekilde azmettirdi ki, her iki devletin de ciddi bir çıkarları ve egemenlikleri, Abdülhamit Han Osmanlı Devleti'nin başında bulunduğu dönem içerisinde asla mümkün olmamıştır. Diğer taraftan Fransa Devleti de kaybettiği Alsas-Loren bölgesini Almanlardan geri almak amacıyla hummalı bir çalışma içerisine girmiş bulunuyordu. Bu bakımdan Fransızlar, Almanya'nın güçlenmesini ve genişlemesini endişeyle karşılamaktaydı. Bu surette sanayi hamlelerinden meydana gelen Alman-İngiliz rekabeti ve bu sebeple ortaya çıkacak olan “Dünya Savaşı”nın kutupları giderek daha fazla belli olmaya başlamıştı.Öncelikle 1872 senesinde Berlin'de Almanya, Avusturya ve Rusya arasında “Üç İmparator ittifakı” kurulduysa da Rusya daha sonrasöz konusu ittifaktan çekilmiştir.Fakat o boşluk İtalya tarafından tamamlanarak bu ittifak dağılmadan sürdürülebilmiştir.Bu ittifakı Almanya'nın varlığı nedeniyle kendisine tehlikeli sayan Fransa'da 1894 yılında Rusya ile anlaşmıştır. İngiltere ise her zamanki gibi ikiyüzlü uluslararası politikası ile bitaraf kalmaya çalıştı. Ancak dünya çapında gelişen olayların onu da Almanya'nın karşısında bulunmaya zorlayacağı vazgeçilmez bir gerçektir.Nitekim 1904 yılında İngiltere'de Fransa ile bir anlaşma yapmaya mecbur kalmıştır. Bu vesile ile de yakın gelecekte çıkabilecek bir Dünya Savaşı'nın taraftarlarının teşekkülü belirlenmişti.Avusturya, Bosna-Hersek'i işgal ettiğinden milliyetçi Sırp'ların düşmanlıklarına maruz kalınıyordu.Bu düşmanlık sebebindendir ki, 28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya veliahtı Saraybosna'da milliyetçi bir Sırp öğrencisi tarafından kanlı bir suikaste uğradı. Bu olayın akabinde, Avusturya, Sırbistan'a savaş açtı. Bunun hemen ardından, iki tarafın da müttefikleri,önceden yapmış oldukları anlaşmalar gereğince söz konusu vahim olay üzerine birer birer yerlerini aldılar ve böylelikle I. Dünya Savaşı bütün şiddetiyle başlamış oldu.

4. OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRMESİ

Osmanlı Devleti İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin yüz kızartıcı gaflet ve hatta delaletleri yüzünden1911 yılında meydana gelen Trablusgarp Savaşı'nın hemen ardından, 1912 tarihinde yapılan Balkan Savaşları'ndan mağlup ve oldukça perişan bir halde çıkmış bulunuyordu. Bundan dolayıdır ki Osmanlı Devleti'nin yeni bir savaşa girmek için hiçbir savaş hazırlığı yoktu.Bundan dolayı önce bu hususta çekimser ve tarafsız bir siyaset takip etmek istenildi ise de zamanla bunun mümkün olmadığı görülerek bu vahim hadiseler hakkında müttefik arayışına girildi. Ancak artık çok geçti. Gerçekten bu gayeyle itilaf taraftarları zümresi mensuplarına olağanüstü müracaatlar yapılmadığından zaten kabinede hâkim olan Alman taraftarlığı daha da güçlenerek, olaylar giderek Osmanlı Devleti'nin yüzünü Almanya'ya dönmesine neden oldu. Öte yandan Enver Paşa da Balkanlardaki kayıplarımızı karşılayabilmek için, Rusları garantiye alabilecek bir anlaşma ortamı hazırlamaya gayret ediyordu.Bu hususta Ruslar samimiyezsizlik göstererek mesela hakkındaki müzakerelerini kısıtlı olarak uzatmışlardır. Aslında bu tür görüşmelerden kısa süre evvel 2 Ağustos 1914 tarihinde Türkiye ile Almanya arasında bir ittifak anlaşması imzalanmıştı.İttihat ve Terakki hükümetinin yaklaşan savaş tehlikesi karşısında savaş hazırlığına girmesi gerekirken iç politika davalarına o kadar kendini kaptırmıştı ki, bu derecede önemli bir anlaşma İtilaf devletlerine karşı meyilli olan maliye nazırı Cavit Bey ile Bahriye nazırı Cemal Paşa'dan haberi olmaksızın imzalanmıştı ve Talat, Enver, Sait Halim Paşalarla Meclis-i Mebusan reisi Halil Bey'den oluşan kabine içi bir grubun eseri olarak ortaya çıkmıştı (Pasha,2004:1 vd).

İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleri Türk-Alman Anlaşmasının tabii ve mecburi olarak duracağı savaşa girme olgusunu dikkate alarak askeri hazırlıkları yapmak ve fiili imkanlarını göz önünde bulundurmamak mevkiindeyken gerçeklerden oldukça uzak hayaller peşinde koşuyorlardı. Öylesine hayaller peşindeydiler ki; yeni fetihler için I. Dünya Savaşı'nı adeta bir fırsat biliyorlardı.Oysa Osmanlı Devleti'nin fetih yapmadan çok önceleri ciddi yapılmış hesaplarının olduğunu ve mükemmel yapılmış hazırlıklarının var olduğunu da hiç düşünmüyorlardı.Dünya tarihinde genellikle iç politika meselelerinde başarısızlığa uğrayanlar, milletlerini oyalamak ve bu suretle onların dikkati nazarlarını farklı yönlere çekmek için bazı dış meseleler veya fetih hedefleri ortaya atmışlardır.Bu hususta ittihatçılar da aynı yöntemleri uygulamışlardır. Gerçi İtilaf taraftarlarına karşı yapılan barış tekliflerimiz kabul edilmemişti. Bu

şekilde bakınca “İttihatçılar”ınAlmanya tarafında saf tutmuş olmalarını kınamamak gerekir” tarzında düşünmek mantıklı görünmekle beraber, İttihatçıların ileriye göremeyerek müttefik bulma konusundaoldukça geç kalmış olmalarını da unutmamak gerekir.Bu sebeple, 2 Ağustos 1914 tarihindeki Türk-Alman ittifakı İttihat ve Terakki önde gelenlerinin acemice yanlışları sonucunda zorunluolmuştur.Bu söz konusu yapılan ittifaka rağmen önce yine de bir tek taraflılık politikası takip edileceği ilan edilmiş ancak bu ittifakın imzalanmasından 9 gün sonra da unutulmadık bir olay, Türkiye'nin fiilen savaşa girmesini mecbur bırakmıştır. Bu olay, Goben ve Breslavadındaki iki Alman zırhlı savaş gemisinin Fransa'yı bombardımanından sonra, takipten kurtulmak için kaçarak Çanakkale boğazından giriş yapmış olmalarıydı.Bu durum ise Devletler Hukukuna, Boğazlar Rejimine ve Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığına aykırıydı.İtilafDevletleri'nin protestoları ve bu gemilerin teslimi konusundaki ultimatolarına itttihatçılar daha sonra bir plan yaparak cevap verdiler.Bunun için “İki gemi tarafımızdan kiralanmış veya satın alınmıştır” denmiştir.Hakikat de bu Alman entelijansının Osmanlı Devleti'ni savaşıdahil etmekamacıyla yaptığı bir emrivakiden başka bir şey değildi. Ancak bu planda itttihatçı kodamanlarda Alman yetkililerle birlikte hareket etmişlerdir (Sabis ,1951:39).

Hemen gemi mürettebatının üniformaları Osmanlı üniformaları ile değiştirilerek, gemilere Türk bayrağı asılmış, bir tek geminin komutanı Amiral Souchon aynı kalmıştı. Değiştirilmeyen Amiral Souchon askerlerinin atıl kalmasını bahane ederek Enver Paşa'nın Rus donanmasına karşı, Osmanlı üstünlüğünü sezdirmek doğrultusundaki arzuları da kullanarak, Karadeniz'e çıkmış ve bir emrivaki ile Osmanlı'yı savaşı sokmak için 29-30 Ekim 1914 tarihinde “Odessa ve Sivastopol”u bombalamış ve Rus donanması ile savaşa girişmişti. Amiral Souchonkendi ülkesi Almanya için vatani bir vazifeyi yerine getiriyordu. Bu anlaşılabilir bir şey ancak bizimkilerinI. Dünya Savaşı'na niçin girdiklerini, kazansalar dahi ne elde etmeyi belediklerini anlamak mümkün değildi.Zaten birçoğu yaptıklarının hesabını vermeden ithamlara cevap teşkil eden savunmalarına karşılık olarak hatıralar bile bırakmadan kaçmış ve her biri yabancı bir ülkede öldürülmüşveyitip gitmişlerdir. Bu sebeple bunu anlamak mümkün değildir. Osmanlı Devleti'ni bir macera mantığı içerisinde savaşa sokan bu olay, öylesine bir dehşet meydana getirmiştir ki; o günkü hükümet kabilesinin İtilaf Devletleri'ne taraftar olan mensupları bu durumu öğrenince öfkeden çılgına dönmüşlerdi. Ancak iş işten geçmişti. I. Dünya Savaşı'nın başında hızlıca Belçika'yı işgal eden Almanlar, Fransa'yı işgale yöneldiler. Ancak bu esnada savaşa katılan Fransızlar, İngilizlerin yardımıyla, Almanları meşhur “Marn Müdaafası” ile durdurmayı başardılar.Bundan sonra da Fransız Alman cephesindeki Alman-Fransız çatışmaları hemen hemen harp sonuna kadar olmadı diyebiliriz.Diğer taraftan Lehistan ve Sırbistan'a saldıran Avustralyalılar,Rusların ve Romanyalılarınortak saldırıları ile karşılaştılar. Ancak Türk ve Alman askerlerinin yardımıyla onlar “Galiçya Cephesi” denilen bu cephede yenildiler.Almanlar Baltık şehirlerini teker teker ele geçirincede, Ruslar çok zor bir vaziyette kaldılar. Ancak hiçbir taraf kesin bir sonuç alamıyor, böylece savaş uzuyordu. Bu söz konusu savaşın meydana getirdiği ekonomik ve siyasi buhranlar içinde kalan Rusya'ya destek amacıyla açılan Çanakkale Cephesi müttefikleri ağır bir hezimetle uğrattı. BöyleceRusya'da Bolşevik İhtilali patlak verdi ve Ruslar savaştan çekildi. Aslında daha 1915 Mayıs'ında İtalya, tarafını değiştirerek İtilaf Devletleri grubuna geçmişti. Rusya'nın bu savaştan çekilmesi ile oluşan boşluğu da Amerika doldurdu. Amerika'nın savaşa girmesi ağırlığın iyice itilaf devletleri tarafından kaymasıyla sonuçlandı.Bu nedenle bir mütarekename hazırlanarak savaşı son verildi. Söz konusu savaşta Türk ordusu 7 ayrı cephede savaşmıştır. Kafkas cephesindeRuslarla, Galiçya'da, Avusturya Macaristan, Almanya ile birlikte yine Ruslarla, Romanya cephesinde Alman ve Bulgar askerleriyle beraber Ruslar ve Romanyalılarla, Suriye cephesinde İngilizlerle, Çanakkale'de az sayıda Alman askeriyle birlikte, İngiliz ve Fransızlarla,Hicaz ve Irak cephelerinde ise yine tek başına İngilizlerle senelerce ve gayretle savaşmıştır.Avrupa Hristiyan aleminin Şark Meselesi adını verdikleri mesele budur; bütün bunların hepsi şark meselesinininindedir. Musul'u, Balkanları, Selanik'i ve tüm Ortadoğu'yu kaybetmemizin altında Şark Meselesi projesi ve planı yatmaktadır (Sabis ,1951:43 vd.)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Almanya'nın özellikle Bismarck'dan sonra, sanayi alanında İngiltere'ye karşı açık bir şekilde ezeli bir rekabete kalkışmaya başladığı her haliyle görülüyordu. Almanya 7 B, “Belgrad,Budapeşte, Berlin, Basfor, Bağdat, Bombay ve Basra” ile açıklanan “Şark'a Doğru” (NachOsten) uluslararası politikasını takip etmeye koyulmuştur.Ortadoğu bölgesindeki İngiliz siyasi faaliyetlerine karşılık, Akdeniz'e bir donanma gönderen Almanlar, Musul petrollerini Kahire'den çok daha yakın olan İskenderun limanına yerleşmeye çalıştılsalar da hiçbir suretle İngilizler'e karşı üstünlük kuramamışlardır.

KAYNAKÇA

A.FaikHürşid Günday, Hayat ve Hatıralarım, İstanbul, 1960

Albert Sorel, 18. Asırda Mes'ele-i Şarkıyye, İstanbul, 1911

Ali Fuat Cebesoy, Siyasi Hatıralar, İstanbul, 1960

Ali İhsan Sabis,*Harp Hatıralarım*, C.II, İstanbul: Nehir Yayınları, 1990

- Cavid Paşa, Irak Seferi ve İttihat ve Terakki Hükümetinin Hayalet ve Cehalat-ı Siyasiyesi, İstanbul, 1916
- Cemal Paşa, JamalPasha, MudhakannatJamalPasha (Al-Saffah), Ali Ahmet Shuk, Al-Daral- Arabiya lilMowsou'aat, Beyrut, 2004
- Danişment,İsmailHami,İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Doğu Kütüphanesi, İstanbul,1972
- Earl of Ronaldshay, The Life of Lord Curzon, London, 1928
- Ebubekir Hazım, Tepeyran Canlı Tarihler serisinde çıkan “Hatıralarım”, İstanbul, 1944
- EdouardDirlault, Şark Meselesi, İstanbul, 1911
- General Sir Charles v.f. Towshend, Irak Seferim, İstanbul, 1919
- Habil Adem, Rusya'nın Şark Siyaseti ve Vilayet-i Şarkıyye Meselesi, İstanbul, 1914
- HansRodhe, Asya İçin Mücadele, Şark Meselesi, İstanbul, 1932
- Irak Raporu, İstanbul, 1915
- İbrahim Daduki, Irak Türkmenleri, İstanbul, 1970
- Larchere, Büyük Harbte Türk Harbi, Irak Seferi, C:11, İstanbul, 1928
- MaxSıberschmidt, Venedik Menbalarına Nazaran Şark Meselesi, İstanbul, 1930
- Mustafa Kemal Paşa, Nutuk, Ankara, 1915
- Naci Kaşif Kıcıman, Medine Müdafaası, İstanbul,1971
- Piyade Mir Livası Rüştü, Akabe Meselesi, İstanbul, 1908
- Süleyman Nazif, Fırak-ı Irak Dersaadet, 1918